

Laudato si' pristatymas

Šis tekstas padeda susipažinti su Enciklika, pažvelgti į jos visumą ir susipažinti su pagrindinėmis temomis. Pirmajame skyriuje pristatoma enciklikos Laudato si' visuma. Kituose apžvelgiamos visos jos dalys, cituojamos svarbiausios vietos. Skaičiais skliaustuose nurodomi Enciklikos paragrafai.

Žvilgsnis į visumą

„Kokį pasaulį norime perduoti ateisiantiems po mūsų, augantiems vaikams?“ (160). Tai svarbiausias klausimas, kurį popiežius Pranciškus kelia *Laudato si'* – enciklikoje apie rūpinimąsi mūsų visų bendrais namais. Toliau jis rašo: „Šis klausimas liečia ne vien gamtą, izoliuotą nuo kitų dalykų, tad jis negali būti svarstomas vienpusiškai“, turi būti keliami klausimai ir apie gyvenimo prasmę bei pamatines visuomenės gyvenimo vertybes. **„Koks mūsų gyvenimo tikslas? Dėl ko mes dirbame ir kovojame? Kodėl mes esame reikalingi šioje žemėje?“** „Jei mes nekeltume šių klausimų – sako Popiežius – nemanau, kad savo ekologinėmis pastangomis ką nors svarbaus laimėtume“.

Enciklikos pavadinimas tai šv. Pranciškaus *Kūrinių giesmės* invokacija „Laudato si', mi' Signore“. Tai primena, kad žemė, mūsų visų bendri namai, yra „tarsi sesuo, kuri mus lydi gyvenime, tarsi motina, kuri mus pasitinka išskėstomis rankomis“ (1). Mes patys „esame žemė (plg. *Pr* 2,7). Mūsų kūnas sudarytas iš planetos elementų, jos oru mes kvėpuojame, jos vanduo palaiko gyvybę ir atgaivina“ (2).

Ši žemė, suniokota ir apiplėšta, dabar dejuoja ir jos aimanos įsilieja į visų šiame pasaulyje apleistųjų aimanas. Popiežius Pranciškus ragina juos išklaudyti ir visus – asmenis, šeimas, vietines bendruomenes, tautas ir tarptautinę bendruomenę – kviečia, šv. Jono Pauliaus II žodžiais tariant, „ekologiniam atsivertimui“, tai yra kviečia „keisti kryptį“, imtis atsakingai rūpintis „mūsų bendrų namų“ grožiu. Popiežius Pranciškus sutinka, kad šiuo metu „pastebimas vis didesnis jautrumas aplinkai ir gamtos apsaugai, bręsta nuoširdus ir skausmingas susirūpinimas dėl to kas dedasi su mūsų planeta“ (19), kuris įgalina neprarasti pasitikėjimo. Enciklika visiems skelbia aiškia ir vilties kupiną žinią: **„Žmonija dar yra pajėgi bendradarbiaudama statyti mūsų bendrus namus“**

(13), „žmogus dar yra pajėgus pozityviai veikti“ (58), „dar ne viskas prarasta, nes žmonės, sugebantys kraštutinai degraduoti, moka ir įveikti save, grįžti, rinktis gera ir atgimti“ (205).

Popiežius Pranciškus kreipiasi pirmiausiai į tikinčiuosius katalikus, kartodamas šv. Jono Pauliaus II žodžius: „krikščionys ypatingai suvokia, kad jų veikla kūrinijoje, jų pareigos gamtai ir Kūrėjui yra jų tikėjimo dalis“ (64), tačiau jis taip pat siūlo „su visais užmegzti dialogą ir kalbėtis apie mūsų bendrus namus“ (3). Kvietimas dialogui nusidriekia per visą tekstą, o 5 skyriuje kalbama apie jį kaip apie problemų svarstymo ir sprendimo priemonę. Nuo pat pradžių popiežius Pranciškus primena, kad ir **„kitos Bažnyčios ir krikščionių bendruomenės, kaip ir kitos religijos, su dideliu susirūpinimu ir labai giliai yra išgvildenusios“** ekologijos temą (7). Jis netgi pasinaudoja jų indėliu, ypač tuo, ko moko **„brangusis Ekumeninis Patriarchas Baltramiejus“** (7), kuris yra plačiai cituojamas 8-9 paragrafuose. Popiežius daug kartų dėkoja dialogo dalyviams – pavieniams asmenims, asociacijoms ir institucijoms – pripažindamas, kad „daugelio mokslininkų, filosofų, teologų ir visuomeninių organizacijų refleksijos praturtino Bažnyčios požiūrį šiais klausimais“ (7). Jis visus kviečia taip pat pripažinti „turtingą religijų indėlį į integralią ekologiją ir integralų žmonijos vystymąsi“ (62).

Enciklikos turinys pristatytas 15 paragrafe ir jis išplėtotas šešiuose skyriuose. Pradedama nuo įsiklausymo į tai, ką sako šiandien pasiekti pagrindiniai mokslo laimėjimai (I skyrius); toliau aptariama ką sako Biblija ir žydų – krikščionių tradicija (II skyrius); nustatomos problemų priežastys (III skyrius) glūdinčios technokratijoje ir žmogaus autoreferenciniame susitelkime į save patį. Enciklika siūlo (IV skyrius) **„integralią ekologiją, kuri turėtų ir žmogiškąją bei socialinę dimensijas“**, kurios juk negali būti atskirtos nuo gamtos. Šioje perspektyvoje popiežius Pranciškus siūlo (V skyrius) visose visuomeninio, ekonominio ir politinio gyvenimo plotmėse pradėti nuoširdų dialogą, kuris skatintų skaidrius sprendimų priėmimo procesus ir primena (VI skyrius), kad projektai gali būti veiksmingi tik tuomet kai juos vykdo suformuota atsakinga sąžinė. Pateikiama pasiūlymų kaip ją ugdyti švietimo, dvasinėje, bažnytinėje, politinėje ir teologinėje aplinkose. Tekstą užbaigia dvi maldos: viena skirta visiems kas tiki „Dievą Sutvėrėją ir Tėvą“, kita – įpažįstantiems tikėjimą į Jėzų Kristų, kartojant žodžius „Laudato si““, kuriais enciklika pradedama ir užbaigiama.

Tekstas turi kelias temines ašis, nagrinėjamas iš įvairių perspektyvų, tuo pat metu išlaikant vientisumą: „artimas ryšys tarp skurdo ir planetos pažeidžiamumo; įsitikinimas, kad visas pasaulis yra susietas glaudžiais ryšiais; iš technologijų išplaukiančių naujų paradigmu ir naujų galios formų kritika; raginimas ieškoti kitų ekonomikos ir pažangos suvokimo būdų; kūrinio savaimis vertingumas; žmogiškoji ekologijos prasmė; nuoširdžių debatų būtinumas; politikos atsakomybė vietiniu ir tarptautini mastu; atmetimo kultūra ir naujo gyvenimo stiliaus siūlymas“ (16).

I – Kas dedasi su mūsų namais

Šiame skyriuje kalbama apie gamtosaugos srityje pasiektus mokslo laimėjimus, kurie gali būti būdas išgirsti kūrinijos šauksmą, „asmeniškai sielotis dėl to kas dedasi su pasauliu ir stengtis suprasti koks galėtų būti kiekvieno iš mūsų asmeninis indėlis“ (19). Paliečiami „įvairūs dabartinės ekologinės krizės aspektai“ (15).

Klimato kaita: „Klimato kaita yra globalinė problema, turinti rimtų ekologinių, socialinių, ekonominių ir politinių implikacijų, kurios yra vienas rimčiausių iššūkių dabartinei žmonijai“ (25). Jei „klimatas priklauso bendro gėrio vertybėms, jis skirtas visiems ir priklauso visiems“ (23), dėl jo kaitos skaudžiausiai nukenčia vargingiausieji, o daugelis „turinčiųjų ekonominius resursus ir ekonominę bei politinę galią labiau rūpinasi problemų maskavimu ir simptomų slėpimu“ (26). „Nenoras reaguoti į šias mūsų brolių ir seserų dramas yra ženklas, kad prarandamas tas atsakomybės už artimą jausmas, kuriuo remiasi kiekviena civilizuota visuomenė“ (25).

Vandens problema: Popiežius aiškiai tvirtina, kad „stabili prieiga prie geriamo vandens yra esminė, fundamentali ir visuotinė žmogaus teisė. Nuo jos priklauso žmonių gyvybė, dėl to ji yra sąlyga, kad būtų galima naudotis kitomis žmogaus teisėmis“. Atimti iš žmogaus prieigą prie vandens reiškia „paneigti jo teisę į gyvybę, tekančią iš jam priklausančio orumo“ (30).

Bioįvairovės apsauga: „**Kasmet išnyksta tūkstančiai augmenijos ir gyvūnijos rūšių, kurių negalėsime pažinti, kurių nematys mūsų vaikai, jos bus galutinai prarastos**“ (33). Jos tai ne tik galimi „resursai“, kuriuos būtų galima išnaudoti, bet yra vertingos pačios savaime. Šioje perspektyvoje „pagirtinos o kartais vertos susižavėjimo mokslininkų ir technikų pastangos sprendžiant žmogaus sukeltas problemas“, tačiau kai

žmogaus veikla tarnauja tik pinigams ir konsumizmui, „žemė, kurioje gyvename, tampa vis mažiau turtinga ir graži, vis labiau nuskurdinta ir pilka“ (34).

Ekologijos skola: Paliesdama tarptautinių santykių etiką, Enciklika teigia, kad esama „tikros «ekologijos skolos»“ (51), visų pirma pasaulio Šiaurė skolinga Pietums. Klimato kaitos akivaizdoje „atsakomybė yra diversifikuota“ (52), tačiau daugiau jos tenka išsivysčiusioms šalims.

Nors ir suprasdamas, kad šiomis temomis esama didelių nuomonių skirtumų, vis dėl to popiežius Pranciškus sako esąs nustebęs, kad labai „silpnai reaguojama“ į daugybės žmonių ir tautų dramas. Nors netrūksta pozityvių pavyzdžių (58), vyrauja „nejautrumas ir lengvabūdiškas neatsakingumas“ (59). Trūksta atitinkamos kultūros (53) ir noro keisti gyvenimo, gamybos ir vartojimo stilių (59) o taip pat būtinai reikia „sukurti normatyvinę sistemą kuri [...] garantuotų ekosistemų apsaugą“ (53).

II – Kūrinijos Evangelija

Jau ankstesniame skyriuje nušviestas problemas popiežius Pranciškus toliau nagrinėja pasitelkdamas Biblijos pasakojimus ir pateikia bendrą žydų – krikščionių tradicijos viziją, kalbančią apie žmogaus „baisią atsakomybę“ (90) už kūriniją, apie glaudų ryšį tarp visų kūrinijų ir apie tai, kad „gamtinė aplinka yra kolektyvinis gėris, visos žmonijos paveldas, už kurį visi atsakingi“ (95).

Biblijoje „išvaduojantis ir gelbstintis Dievas yra tas pats, kuris sukūrė pasaulį. [...] jame persipina meilė ir galia“ (73). Pasakojimas apie sukūrimą yra esmiškai svarbus norint apmąstyti žmogaus santykį su kitais kūriniais ir suprasti kokių būdu nuodėmė sujaukė kūrinijos visumos pusiausvyrą. „Šie pasakojimai teigia, kad **žmogaus gyvenimas remiasi trimis tarpusavy glaudžiai susijusiomis santykių rūšimis: santykiais su Dievu, su artimu ir su žeme.** Pasak Biblijos, šie trejopi gyvybiniai ryšiai buvo nutraukti ne tik išoriškai, bet ir mūsų viduje. Tai ir yra nuodėmė“ (66).

Dėl to, „nors ir kartais krikščionys yra neteisingai interpretavę Šventąjį Raštą, šiandien turime ryžtingai atmesti nuomonę, jog faktas, kad esame sukurti pagal Dievo paveikslą ir gavę įsakymą valdyti žemę, mus įgalina turėti absoliučią valdžią kitiems kūriniais“ (67). Žmogui yra suteikta atsakomybė „dirbti ir rūpintis“ (plg. *Pr* 2,15) pasaulio sodu

(67), žinant, kad „ne mes esame kitų kūrinių galutinis tikslas, bet jie visi, kartu su mumis ir mūsų dėka, keliauja į galutinį tikslą, kuris yra Dievas“ (83).

Žmogus nėra pasaulio savininkas, tačiau tai „nereiškia, kad galima sulygtinti visas gyvas būtybes ir iš žmogaus atimti tą ypatingą vertę“, kuri jam yra būdinga; taip pat „nereiškia, kad reikėtų dievinti žemę, nes tai atimtų iš mūsų pašaukimą su ja bendradarbiauti ir ginti jos trapumą“ (90). Šioje perspektyvoje, „blogas elgesys su bet koku kūriniu «prieštarauja žmogaus orumui»“ (92). Tačiau „neįmanomas ir autentiškas glaudžios vienybės su visa gamta jausmas, jei tuo pat metu širdyje nėra švelnumo, atjautos, rūpesčio kitais žmonėmis“ (91). Reikia įsisąmoninti visuotinę bendrystę: „to paties Tėvo sukurti, mes, visi kūriniai, esame sujungti neregimais ryšiais ir esame tarsi viena visuotinė šeima [...] ir tai skatina šventą, meilės kupiną ir nuolankią pagarbą“ (89).

Skyriaus pabaigoje kalbama apie krikščioniškojo apreiškimo viršūnę: „žemiškasis Jėzus“, labai konkrečiai mylėjęs pasaulį, „šlovingai prisikėlė ir viešpatauja visai kūrinijai“ (100).

III – Žmogiškoji ekologinės krizės šaknis

Šiame skyriuje, naudojantis filosofijos ir kitų mokslų pagalba, analizuojama dabartinė situacija, „siekiant nustatyti ne tik simptomus, bet ir giliausias šaknis“.

Skyriaus pradžioje svarstoma apie technologiją: su dėkingumu pripažįstamas jos indėlis į žmogaus gyvenimo sąlygų gerinimą (102-103), tačiau pažymima, kad „**tiems, kas turi savo rankose sukaupę žinias ir ekonominį pajėgumą, technologija suteikia nepaprastą galią valdyti žmoniją ir visą pasaulį**“ (104). Technokratinė valdžios logika veda į gamtos niokojimą, silpniausių žmonių ir tautų išnaudojimą. „Technokratinė paradigma siekia savo galią primesti taip pat ekonomikai ir politikai“ (109), reikalaujama pripažinti, kad „**vien rinka [...] negarantuoja integralaus žmogaus vystymosi ir neįveikia socialinės atskirties**“ (109).

Diagnozuojama, kad dabartinių problemų šaknis yra antropocentrizmo perteklius (106): žmogus nesitenkina jam skirta vieta pasaulyje, bet užima autoreferencinę poziciją, susitelkia į save patį ir į savo galią. Iš to kyla „vienkartinio naudojimo“ logika, kuri pateisina kiekvienos rūšies vartojimą ir išmetimą, nesvarbu - santykiuose su žmonėmis

ar su gamta, žiūri į kitą kaip į paprastą daiktą, skatina įvairiausias beatodairiško valdymo formas. Ši logika skatina vaikų išnaudojimą, nesirūpinimą senais žmonėmis, vergystę, pernelyg didelį pasitikėjimą rinkos savireguliacija, prekybą žmonėmis, prekybą nykstančių gyvūnų rūšių kailiais ir „krūviniais deimantais“. Ta pačia logika vadovaujasi mafijos, prekiautojai organais, narkotikų platintojai. Ta pačia logika vadovojamasi žudant naujagimius, kurie netenkina tėvų lūkesčių. (123)

Enciklika nori prisidėti prie dviejų pagrindinių dabartinio pasaulio problemų sprendimo. Visų pirma darbo problemos. „Kiekviena žmogų gerbianti integralios ekologijos sistema turi pripažinti ir darbo vertę“ (124), reikia pripažinti ir tai, kad **„atsisakant investuoti į žmones, o siekiant tik greito pelno, nepasitarnaujama visuomenės gerovei“** (128).

Antroji problema liečia technologinės pažangos ribas. Užsimenama ir apie genetiškai modifikuotus organizmus (132-136), kurie kelia „sudėtingus klausimus“ (135). Nors „kai kuriuose regionuose jų naudojimas pakėlė ekonomiką ir padėjo išspręsti kai kurias problemas, yra ir rimtų sunkumų, kurie neturi būti nutylimi“ (134), pradedant „dirbamos žemės sutelkimu nedaugelio savininkų rankose“ (134). Popiežius Pranciškus galvoja apie mažžemius valstiečius ir žemės ūkio darbininkus, apie bioįvairovę ir ekosistemų tinklą. Reikalinga **„atsakinga ir plati mokslinė ir visuomeninė diskusija, kuri atsižvelgtų į visą autonominius ir interdisciplininiais tyrimais sukauptą informaciją ir vadintų daiktus jų tikrais vardais“** (135).

IV – Integrali ekologija

Kaip svarbiausią dalyką Enciklika siūlo integralią ekologiją, kuri taptų ir nauja teisingumo paradigma, ekologiją, kurioje būtų „integruota specifinė žmogui skirta vieta šiame pasaulyje ir santykiai su jį supančia tikrove“ (15). Mes juk **„negalime į gamtą žiūrėti taip, tarsi ji būtų atskirta nuo mūsų ar būtų tik paprastas mūsų gyvenimo apipavidalinimas“** (139). Tai galioja visiems žmonėms, įvairiose situacijos: ekonomikoje ir politikoje, kultūrose, ypač tose, kurioms gresia išnykimo pavojus, kiekvieną mūsų kasdienio gyvenimo akimirka.

Integralios ekologijos perspektyva liečia ir institucijas. „Jei viskas tarpusavy susiję, tuomet ir visuomenės institucijų sveikatos būklė turi įtakos gamtai ir žmonių gyvenimo kokybei. **Kiekvienas solidarumo ir draugystės sutrikimas dar žalą gamtai**“ (142).

Remdamasis konkrečiais pavyzdžiais, popiežius kartoja savo pagrindinę mintį: yra ryšys tarp gamtos ir socialinių bei žmogiškųjų klausimų, ir jis negali būti nutrauktas. „Gamtos problemų analizė negali būti atskirta nuo žmogaus, šeimos, darbo, miesto kontekstų, nuo asmens santykio su savimi pačiu analizės“ (141), nes „nebūna atskirtų ekologinių ir socialių krizių, bet būna sudėtingos socio-ekologinės krizės“ (139).

Integralios ekologijos sąvoka „neatskiriama nuo bendrojo gėrio sąvokos“ (156), tačiau ją reikia suprasti konkrečiai, šiandienos kontekste, kuriame „matome daug nelygybės, vis daugiau be tikslo klaidžiojančių atstumtų žmonių, iš kurių atimtos pagrindinės žmogaus teisės“. Siekti bendro gėrio, reiškia priiminėti solidarumu paremtus sprendimus, „**stoti vargšų pusėn**“ (158). Tuo pačiu tai ir geriausias būdas palikti darnų pasaulį būsimoms kartoms. Lozungų negana, reikia dirbti ir rūpintis šiandieniniais vargšais. Kaip yra pabrėžęs Benediktas XVI: „**Negana tik realaus solidarumo tarp žmonių kartų, bet būtina atkurti kartų solidarumą pagrindžiančią moralę**“ (162).

Integrali ekologija liečia ir kasdieninį gyvenimą, kuris Enciklikoje aptariamas specifiniame miesto kontekste. Žmogus puikiai sugeba prisitaikyti, „yra nepaprastai kūrybingas, o tarpusavy bendradarbiaudamos žmonių grupės sugeba įveikti aplinkos primestus apribojimus, [...] išmokstama gyventi ir netvarkingoje aplinkoje, daug ko stokojant“ (148). Vis dėlto integrali pažanga reikalauja ir integralaus žmogaus gyvenimo kokybės gerinimo: viešųjų erdvių, būstų transporto ir kt. (150-154).

Taip pat ir „savo kūnu mes tiesiogiai bendraujame su gamta ir su kitomis gyvomis būtybėmis. **Būtina suvokti savo kūną kaip Dievo dovaną, kad galėtume ir pasaulį suvokti kaip Tėvo dovaną ir mūsų bendrus namus**“ (155).

V – Keletas veiklos gairių

Šiame skyriuje keliamas klausimas ką galime ir privalome daryti. Vien analizės negana, reikia atsakymų, „dialogo ir veiklos, kurioje dalyvautų ir kiekvienas iš mūsų, ir tarptautinė politika“ (15) ir kuri „padėtų ištrūkti iš savęs naikinimo sūkurio, kuris mus skandina“ (163). Popiežiui Pranciškus labai svarbu, kad konkretūs sprendimai būtų

rengiami ne ideologiškai, paviršutiniškai ar susiaurintai. Tam reikalingas dialogas. Šis terminas naudojamas visų šios skyriaus poskyrių pavadinimuose. „Yra diskusijų gamtą liečiančiomis temomis, kuriose sunku pasiekti sutarimą. [...] **Bažnyčia nepretenduoja kalbėti mokslo klausimais, nei nori priiimti politikos vaidmenį, bet kviečia į nuoširdžią ir skaidrią diskusiją, kad daliniai interesai ar ideologijos nepakenktų bendram gèriui**“ (188).

Remdamasis šiuo pagrindu popiežius Pranciškus nebijo griežtai vertinti pastarojo meto tarptautinių dinamiku: „**Pastarųjų metų viršūnių susitikimai gamtosaugos klausimais nepateisino lūkesčių, nes, trūkstant politinės valios, nesugebėjo pasiekti svarbių ir veiksmingų globalinių susitarimų**“ (166). Jis klausia: „Kodėl šiandien norima išlaikyti tokią tvarką, kuri bus atsimenama kaip nesugebėjusi imtis intervencijos, kai būtina to reikėjo?“ (57). Kaip ne kartą priminė popiežiai, pradedant *Pacem in Terris*, reikia veiksmingų globalinio valdymo formų ir instrumentų (175). „Reikia susitarimo dėl visos gamos vadinamųjų globalinių vertybių valdymo tvarkos“ (174), nes juk „gamtos apsaugos neįmanoma garantuoti vadovaujantis vien finansiniu išlaidų ir pelno skaičiavimu. Gamta yra viena tų vertybių, kurių rinkos mechanizmai nesugeba apginti ir deramai puoselėti (190).

Toliau šiame skyriuje popiežius Pranciškus pabrėžia, kad būtina ugdyti sąžiningus ir skaidrius sprendimų priėmimo procesus, kad būti galima atpažinti, kurios politikos ir verslo iniciatyvos tarnaus „tikram integraliam vystymuisi“ (185). Ypač naujų projektų poveikio gamtai tyrimai „reikalauja skaidrių politinių procesų ir dialogo, kai tuo tarpu **korupcija, siekianti paslėpti tikrą projekto poveikį gamtai, veda prie įtartinų susitarimų, priimamų neskaidriai ir be rimto aptarimo**“ (182).

Labai primygtinai kreipiamasi į einančiuosius politines pareigas, kad jie vengtų šiandien dominuojančios „greito rezultato logikos“: „**jei jiems pakaks drąsos tai padaryti, jie atpažins tikrą savo žmogiškąjį orumą, kuriuo Dievas juos apdovanojo, ir paliks istorijai savo drąsios atsakomybės liudijimą**“ (181).

VI – Ugdytas ir ekologinis dvasingumas

Baigiamajame skyriuje kalbama apie ekologinį atsivertimą, kuriam kviečia Enciklika. Kultūros krizės šaknys veikia giliai. Nelengva pakeisti papročius ir elgseną. Ugdytas ir

formacija yra du didžiausi iššūkiai: „kiekvienam pasikeitimui reikalinga motyvacija ir ugdymo kelias“ (15), kuriame turi dalyvauti visos ugdymo aplinkos, visų pirma „mokykla, šeima, komunikacijos priemonės, katechezė“ (213).

Reikia pradėti nuo „kitokio gyvenimo stiliaus“ (203-208), kuris taip pat galėtų „daryti sveiką spaudimą tiems, kieno rankose politinė, ekonominė ir socialinė galia“ (206). Taip atsitinka kai vartotojų pasirinkimai sugeba „pakeisti įmonių elgesį, priverčia jas atsižvelgti į poveikį gamtai ir keisti gamybos modelius“ (206).

Negalima nuvertinti ekologinio ugdymo pajėgumo paveikti kasdienius įpročius ir veiksmus, išugdyti taupesnę vandens naudojimą, atliekų skirstymą ir įprotį „išjungti nereikalingas šviesas“ (211). „Integrali ekologija susideda iš paprastų kasdieninių gestų, kuriais irgi priešinamės smurto, išnaudojimo ir egoizmo logikai“ (230). Visa tai bus paprasčiau, jei sugebėsime žiūrėti kontempliuojančiu tikinčio žmogaus žvilgsniu. Tikintysis kontempliuoja ne pasaulio išorę, bet vidų, atpažįsta ryšius, kuriais Tėvas mus sujungė su visais kūriniais. Be to, lavindamas savitus sugebėjimus, kuriais Dievas apdovanojo kiekvieną, ekologinio atsivertimo dėka tikintysis tampa kūrybiškesnis ir turi daugiau entuziazmo“ (220).

Pakartojama ir tai, kas siūlyta *Evangelii gaudium*: „Laisvai ir sąmoningai gyvenamas santūrumas išvaduoja“ (223), panašiai kaip ir „laimė reikalauja tramdyti kai kuriuos svaiginančius norus, būti atvirais tai daugybei galimybių, kurias mums siūlo gyvenimas“ (223). Šitaip įmanoma „iš naujo pajusti, kad mes esame vieni kitiems reikalingi, kad esame atsakingi už kitus ir už pasaulį, kad verta būti gerais ir sąžiningais“ (229).

Šiame kelyje mus lydi šventieji. Daug kartų cituojamas šv. Pranciškus, „ryškiausias rūpinimosi silpnaisiais ir džiugaus gyvenimo integralia ekologija pavyzdys“, padedantis suprasti kaip „labai tarpusavy susiję rūpinimasis gamta, teisingumas vargšų atžvilgiu, tarnavimas visuomenei ir vidinė ramybė“ (10). Enciklikoje minimi ir šventasis Benediktas, šventoji Teresė iš Lizjė ir palaimintasis Karolis de Foucauld.

Paskelbus *Laudato si'*, sąžinės sąskaitoje, kurią Bažnyčia siūlo kaip priemonę patikrinti ar savo gyvenimu sekame Viešpatį, turės atsirasti ir naujas matmuo, turėsime savęs klausti ne tik kaip gyvename savo ryšį su Dievu, su kitais ir su savimi, bet taip pat ir su visais gamtos kūriniais.